

MENEDÉKJOG ÉS MAGYARORSZÁG – AZ ENSZ MENEKÜLTÜGYI FŐBIZTOSSÁG SZEMSZÖGÉBŐL

A FŐBIZTOSSÁG FELADATAI ÉS TEVÉKENYSÉGE

Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosának Hivatalát (UNHCR) az Egyesült Nemzetek Közgyűlése 1951. január elseji hatállyal hozta létre; egyebek mellett a menekültek sorsának tartós rendezése céljából, valamint a menekültek helyzetéről szóló 1951. évi egyezmény végrehajtásának ellenőrzésére. A fiatal szervezet első nagy kihívása az 1956-os magyar forradalom tömeges menekültáradatának menedzselése volt, és ily módon a kezdetektől szoros, kiemelt kapcsolatot ápol(t) Magyarországgal.¹

A Főbiztos Hivatalának Alapszabálya értelmében a Főbiztos hatásköre időbeli és földrajzi megszorítás nélkül terjed ki a menekültekre, függetlenül attól, hogy azok olyan állam területén tartózkodnak-e, amely részese az 1951. évi egyezménynek, vagy sem, vagy attól, hogy a befogadó állam elismerte-e őket menekültnek. Ennek megfelelően a Főbiztos elismerheti menekültnek azt, az Alapszabály definíciójának megfelelő személyt, aki például Indiában van, bár India nem részese az 1951. évi egyezménynek; de elismerheti azt is, aki Magyarországon van, pedig Magyarország részese az egyezménynek, és rendelkezik az annak végrehajtására szolgáló jogi és szervezeti infrastruktúrával. Ukrajnában például rendszeresen él is ezzel a jogával, míg Magyarországon az elmúlt időszakban nem élt. Természetesen nem cél a csatlakozott államok felelősségének, tevékenységi körének csorbítása vagy csökkentése, ezért részes államban a Főbiztoság csak kivételes esetben, speciális megfontolások alapján gyakorolja ezen jogosítványát.

A szervezet megbízatása eredetileg három évre szólt, ez idő alatt kellett volna a még 1950-ben is rendezetlen helyzetű, egymillió világháborús menekült sorsára tartós megoldást találni – 33 fős személyzettel és 300.000 dolláros éves költségvetéssel. Mintegy hatvan évvel később a szervezet közel 7700 munkatársa 126 országban 25 millió emberről gondoskodik, éves költségvetése 3,5 milliárd dollár körül mozog.

A Főbiztost az Egyesült Nemzetek főtitkára je-

li, és a Közgyűlés választja. 2013-ban a főbiztos Antonio Guterres, egykori portugál miniszterelnök, aki tizedikként tölti be ezt a pozíciót. A szervezet Végrehajtó Bizottsága (VB) tekinti át a költségvetést, és fogalmazza meg a menekültek védelmével kapcsolatos irányutatókat, amelyek a gyakorlati jogi munkában is segítséget jelentenek. A VB tagállamait az Egyesült Nemzetek Gazdasági és Szociális Tanácsa választja a méltányos földrajzi megoszlás elve alapján az ENSZ azon tagállamai közül, amelyek komoly elkötelezettséget tanúsítanak a menekültek ügye iránt. A testület jelenleg 85 tagból áll. Magyarország, a kormány által képviselve 1992 óta vesz részt a munkában.

A szervezet alapvető feladata az, hogy tartós megoldást találjon a menekültek problémáira. Három ilyen különböztetünk meg: (i) önkéntes hazatérés, amelynek megszervezésében általában szerepet kap a Nemzetközi Migrációs Szervezet (International Organization for Migration – IOM); (ii) beilleszkedés/integráció a menedéket nyújtó országban; valamint (iii) továbbtelepítés harmadik országba ('resettlement'). Ez rendszerint szervezett áttelepítési program keretében valósul meg, többnyire az IOM bevonásával.²

Az, hogy egy adott országban milyen konkrét tevékenységek formájában fejt ki a szervezet a nemzetközi közösség által rábízott feladatokat, nagyban múlik az adott földrajzi, gazdasági és politikai kontextuson. Amíg például Afrikában és Ázsiában elsősorban az elhelyezés, ellátás a feladat (például élelmezés, egészségügy vagy táborok fenntartása, pl. Kenyában a többszázézes Kakuma és Dadaab „menekülttelepülések”), addig Európában az ellenőrzési és advocacy-funkció kerül előtérbe.

A Főbiztoság Közép-Európában elsőként Magyarországon létesített képviseletet, amely 1989-ben kezdte meg működését.³ A kormány az 1951. évi egyezményhez történő csatlakozáskor letétbe helyezett nyilatkozata értelmében az egyezmény 1. cikk B fejezetének a) változatát alkalmazta, ami a magyar hatóságok felelősségét az Európán belüli események menekültjei menedékkérelmének megvizsgálására korlátozta.⁴ Hasonló gyakorlatot akkor már csak né-

hány állam alkalmazott: Kongó, Madagaszkár, Málta, Monaco, Olaszország, Törökország.⁵ A csatlakozási tárgyalások során az Európai Unió világossá tette, hogy a földrajzi korlátozás nem tartható, amennyiben Magyarország az EU tagjává kíván válni (Málta is ezért oldotta fel a hasonló korlátozást). 1990 és 1998 között 3854 Európán kívüli kérelmező ügyében döntött a Főbiztosság Magyarországon, összesen 471 kérelmezőt ismerve el menekültnak. A legtöbb kérelmet 1997-ben regisztrálta – 888-at –, ugyanebben az évben a magyar menekültügyi hatóság 177 kérelmet jegyzett.⁶ Az általa lefolytatott eljárások kérelmezőinek elhelyezéséről, ellátásáról, továbbá a nemzetközi védelemben részesítettek társadalmi integrációjáról, így szakképzéséről és nyelvoktatásáról is a Főbiztosság gondoskodott, együttműködési és egyéb megállapodások révén (pl. a Magyar Vöröskereszt által). Ezen túlmenően, a kormányzati és nem kormányzati szervek kapacitásának erősítése volt a feladata, valamint a jugoszláviai krízis miatt bekövetkezett tömeges menekültáradat menedzselésének támogatása. (Fontos megjegyezni, hogy az EU 27 tagállama közül – földrajzi helyzete miatt – mindössze Magyarország és Szlovénia rendelkezik a tömeges beáramlással kapcsolatos menekültügyi szakmai tapasztalatokkal az egykori jugoszláviai eseményeknek „köszönhetően”. Mivel tömeges menekült mozgásra Európában nagyon ritkán kerül sor, különösen értékes az ilyen típusú szakértelem.) Az ország EU-hoz való csatlakozását követően megváltozott prioritások az alábbi főbb területeket ölelik fel: az 1951. évi egyezmény végrehajtásának ellenőrzése az egyezmény 35. cikke értelmében, jogi elemzések készítése a készülő és hatályos magyar jogszabályokról, valamint a kapcsolódó joggyakorlatról az egyes ENSZ-szervek és az Európai Unió részére.

2006-tól a Főbiztosság budapesti képviselője közép-európai regionális képviselőként működik, jelenleg hét országra (Bulgária, Csehország, Lengyelország, Magyarország, Románia, Szlovákia és Szlovénia) kiterjedő hatáskörrel. A tevékenységek főbb fókuszja a régióban: a területhez és menedékjogi eljáráshoz való hozzáférés, a korrekt és hatékony menedékjogi eljárás, a nemzetközi sztenderdeknek megfelelő ellátás az eljárás ideje alatt, a tartós megoldások (integráció, áttelepítés, repatriálás) és a hontalanság.

2008-tól az UNHCR a genfi központból Budapestre helyezte át számos szervezeti egységét (például a teljes képzési központját, személyzeti osztályát, bérszámfejtését). Pályázatát követően Magyarország Romániát és Malajziát megelőzve nyerte el annak lehetőségét, hogy befogadja az ún. Global Service Centert, amely a szervezet egészére nézve dol-

goz ki és valósít meg oktatási programokat, gondoskodik valamennyi munkatárs bérezéséről és egyéb, a munkaviszonyhoz kapcsolódó szolgáltatásokról.⁷ Tekintettel arra, hogy az Élelmezésügyi és Mezőgazdasági Szervezetének (Food and Agriculture Organization of the United Nations – FAO) és a Nemzetközi Munkaügyi Szervezetnek (International Labour Organisation – ILO) is van budapesti irodája, az UNHCR ezen lépésével – a FAO, az ILO és az Egészségügyi Világszervezet (World Health Organization – WHO) munkatársait is beszámítva, több mint 500 ENSZ alkalmazottal – a magyar főváros kisebb ENSZ-központtá nőtte ki magát (New York, Genf és Bécs után).

MAGYARORSZÁGI TAPASZTALATOK

A Főbiztosság növekvő aggodalommal tapasztalta, hogy 2010-től Magyarországon a menedékkérők és menekültek helyzete rohamosan romlott, főként a fogva tartás széleskörű kiterjesztése, Szerbia biztonságos harmadik országgént kezelése, valamint a nemzetközi védelemben részesítettek társadalmi integrációjának elégtelensége miatt. Vegyük sorra e tényezőket!

Elsőként a fogva tartásról: 2010 tavaszától a menedéket kérők túlnyomó többsége őrizetbe került. Mind az őrizettel kapcsolatos jogi eljárás, mind pedig a fizikai körülmények rendkívül aggályosak voltak.⁸ Az őrizet célja egyértelműen a kiutasításhoz, kitoloncoláshoz való rendelkezésre állás biztosítása volt, és az idegenrendészeti jogszabályokon alapult (így közvetve az EU Visszaküldési Irányelvén, bár az menedékkérőkre nem terjed ki), figyelmen kívül hagyva a folyamatban levő menedékjogi eljárást, amelynek jogerős lezárása előtt a kérelmező nem távolítható el az országból az érvényes nemzetközi jogi kötelezettségek értelmében. Kínzást vagy egyéb traumát elszenvedett személyek (is) szigorú, börtönszerű körülmények között találták magukat – akár egy évnyi őrizet kilátásával –, bár mindössze szabálysértést (jogellenes határátlépés vagy túltartózkodás) követtek el. Az őrizet törvényességi felügyelete keretében hiába élt jelzéssel az ügyészség, az elrendelő hatóságok azt nem vették figyelembe. A magyar bíróságok automatikusan, gyakorlatilag egyéniesített vizsgálat nélkül hosszabbították az őrizetet 2011–2012-ben. Az érintett őrizetesek gyakran csoportokban (5-8-15 fő) vettek részt a tárgyaláson, és a döntések nem tértek ki az ügy egyedi részleteire a személyes azonosítókon túlmenően, szövegezésük meglehetősen sablonszerű volt. Több ezer őrizet-

meghosszabbítással kapcsolatos döntésből mindössze három utasította el az idegenrendészeti hatóság hosszabbítási indítványát (ezekben az ügyekben polgári ügyszakos bírók jártak el, míg az ügyek túlnyomó többségében büntető bírók⁹). Ilyen körülmények között nem meglepő, hogy az Európai Emberi Jogi Bíróság három ügyben az önkényességgel határosnak találta az őrizet elrendelését és fenntartását, megállapítva az 5. cikk 1. f) pontjának sérelmét.¹⁰ Az ítéletek rámutatnak a menekültügyi hatóság mulasztására¹¹ és a releváns jogszabályok elégtelen minőségére. Al-Tayyar Abdelhakim Magyarország elleni ügyében például a menekültügyi hatóság megállapította a visszaküldés tilalmát, de csak mintegy egy hónappal később intézkedett az érintett szabadítása iránt. További, az őrizettel kapcsolatos aggályokra ad okot az, hogy a jog sokszor késve követ egyes, az őrizethez kapcsolódóan kialakult gyakorlatokat; de problematikus az ügygondnokok szakértelme, tényleges tevékenységük minősége; és aggasztó, hogy csak korlátozott mértékben vehető igénybe minőségi ingyenes jogsegély. Az Európa különböző országaiból érkező jelzések, megkeresések értelmében Magyarországról hazaküldött vagy továbbvándorolt külföldiek (menedékkérők, menekültek, migránsok) a magyarországi őrizet idején elszenvedett, súlyos – nem egyszer orvosilag dokumentált – bántalmazásokról, megalázó bánásmódról számoltak be, általában az ún. fegyveres biztonsági őrök részéről. Számos épület alkalmatlannak bizonyult őrizetessek elhelyezésére, többek között azért, mert nem volt akadálytalan hozzáférés WC-hez, ami tág teret engedett az önkényeskedésnek. Az alapjogi biztos 2012 szeptemberében a nyírbátori őrzött szálláson lefolytatott vizsgálatról készült jelentésében megerősítette a fenti aggályokat, valamint regisztrálta a megfelelő panaszrendszer és áldozatvédelem hiányát.¹² A békéscsabai őrzött szálláson folytatott vizsgálatról kiadott jelentése pedig problematikusnak találta azt, hogy felnőtt családtagjaikkal együtt kiskorúak is őrizetben tarthatók 30 napig, ami családi státuszon alapuló diszkriminációt eredményez, mivel kísérő nélküli kiskorúak nem vehetők őrizetbe Magyarországon.

A második kérdéskör Szerbiát mint biztonságos harmadik országot érinti: a menedékkérők túlnyomó többsége Szerbián keresztül érkezett/érkezik Magyarországra, ám ügyükben érdemi eljárás nem folyt itt, mert az előzetes vizsgálatot követően rövid úton kitoloncolták őket Szerbiába, hogy ennek az országnak a hatóságai folytassák le a menekültügyi eljárást.¹³ Szerbia azonban felkészületlen a menedékkérők fogadására: sem intézményi (befogadási/ellátási és eljárási), sem jogi infrastruktúrája nem alkalmas rá. A szerb hatóságok évek óta nem ismertek el me-

nekültként senkit annak ellenére, hogy a menedékkérők többsége afgán. A Magyarországról visszaküldött kérelmezőket néhány dokumentált eset tanúsága szerint egészen Görögországig toloncolták vissza (ez „lánc-refoulement”) annak ellenére, hogy az Európai Emberi Jogi Bíróság több EU-tagállamot elmarasztalt már a Görögországba visszaküldés emberi jogsértő mivolta miatt¹⁴. A Főbiztoság 2012 augusztusában kritikus országjelentést tett közzé Szerbiáról, részletesen leírva az ott uralkodó állapotokat.¹⁵

A harmadik kérdéskör a menekültek hajléktalanságát érinti: nemcsak kérelmezők hagyják el, ha tehetik, gyorsan Magyarországot, hanem sok védelemben részesített is. Ennek az oka összetett: lehetnek rokonaik más EU-tagállamban, közrejátszhat a család egyesítés nehézsége vagy egyenesen lehetlensége Magyarországon, és talán a legnyomósabb: a társadalmi integráció reménytelensége, a hajléktalanság fenyegetése.¹⁶ A hajléktalanság kriminalizálásával kapcsolatban az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosa különleges jelentéstevőinek külön nyilatkozatot tettek közzé.¹⁷

Miután a súlyos emberi jogi aggályok két éven át tartó hangoztatása sem vezetett a helyzet javulására, megállítandó a negatív spirált, az UNHCR vezetése a szokásos „soft advocacy” helyett erőteljesebben lépett fel. 2012 áprilisában – gondosan megtervezett és kivitelezett kommunikációs stratégia keretében – egy igen kritikus és részletes országjelentést¹⁸ adott közre; ezt a dublini visszaküldések kérdésében kiadott, konkrét állásfoglalás követte 2012 októberében.¹⁹ A dokumentumokat a UNHCR eljuttatta valamennyi fontosabb kompetens entitásnak (ENSZ-szervezetek, EU és tagállamai, Európa Tanács), valamint európai képviselőin keresztül a dublini visszaküldések ügyében döntő tagállami bíróságoknak, gyakorló jogászoknak és ügyvédeknek Európaszerte. Az országjelentést csatolta az Európai Emberi Jogi Bíróság előtt 2012 áprilisában folyamatban lévő, menedékkérők magyarországi őrizetével kapcsolatos két ügyben benyújtott beadványához is.²⁰

A strasbourgi bíróság ítéletei, a tagállami bíróságok és kormányok dublini ügyekben hozott döntései és gyakorlata, az Európai Bizottság ún. pilot eljárása, amely annak eldöntésére irányulót, hogy induljon-e jogsértési eljárás²¹ – egyszóval: külső nyomás – hatására gyakorlatilag pár hónappal az országjelentés publikálását követően kedvezően változott a fogvatartási gyakorlat. A fogva tartást a menedékkérők többségének az esetében már nem alkalmazzák, csak az ismételt kérelmet benyújtókat tartják őrizetben, Szerbiát sem tekintik már a hatóságok biztonságos harmadik országnak,²² és a Kúria joggyakor-

lat-elemző munkacsoportot állított fel egyebek mellett az országjelentésben leírt problematikus bírói gyakorlat feltérképezésére, elemzésére és véleményezésére.²³

A fentiek alapján elmondható, hogy Magyarországon a menekültügyben 2013 első felében beállt egyfajta pillanatnyi egyensúly a migrációkontroll és az emberi jogi kötelezettségek tiszteletben tartása terén. Már is látszik azonban, hogy az inga visszalendülni készül, a restauráció közelít. A Belügyminisztérium 2013 áprilisában bocsátotta *kétnapos* társadalmi egyeztetésre az ún. migrációs törvénymódosító csomagot,²⁴ amelynek egyik célja, hogy széles keretek között alkalmazható, ún. menekültügyi őrizetet vezessen be, az EU Befogadási Irányelvére hivatkozva.²⁵ A Főbiztosság aggályosnak találta, hogy az őrizet ismételt bevezetését nyilvánvalóan a kérelmek számának leszorítása, általánosságban a kérelmezők elriasztásának szándéka vezérli.²⁶

Szomorú látni, hogy az egykor Közép-Európa példaértékű menekültügyi teljesítményét produkáló Magyarország miként botladozik egyik strasbourgi döntéstől a másikig, és „vívja ki” az ENSZ különleges jelentéstevőinek speciális figyelmét egy-egy aggályos, megszorító gyakorlatával. A Főbiztosság szüntelen figyelő tekintete és intervenciói azonban a jövőben is a fent említett egyensúly megteremtésére ösztönzik az országot.

JEGYZETEK

1. A kérdésről lásd még: AMBRUS Ágnes: Az Egyesült Nemzetek Menekültügyi Főbiztosa Hivatalának alapszabálya (1950), In: KÖSZEG Ferenc (szerk.): *Menekültjog a magyar gyakorlatban – Kézikönyv a menekültügyi eljárás résztvevői számára*, Debreceni Egyetem Kosuth Egyetemi Kiadója, 2001, 37-40., valamint AMBRUS Ágnes: Az Egyesült Nemzetek Menekültügyi Főbiztosa Hivatalának alapszabálya (1950), In: NAGY Boldizsár, JENEY Petra (Szerk.): *Nemzetközi jogi olvasókönyv – dokumentumok, szemelvények* (szerk.), Osiris Kiadó, Budapest, 2002, 227-229.
2. A szervezet működésével kapcsolatos további részek a www.unhcr.org weboldalon található.
3. Vö. az együttműködésről aláírt és azóta hatályon kívül helyezett 23/1990.(II.7.) MT rendelet.
4. Az Egyezményt és az 1967 évi Jegyzőkönyvet az 1989 évi 15. törvényerejű rendelet hirdette ki. (1989. évi 15. törvényerejű rendelet a menekültek helyzetére vonatkozó 1951. évi július hó 28. napján elfogadott egyezmény valamint a menekültek helyzetére vonatkozóan az 1967. évi január hó 31. napján létrejött jegyzőkönyv kihirdetéséről).

Az időbeli és földrajzi korlátozás lehetőségét megszüntető Jegyzőkönyv Magyarországon paradox módon előbb lépett hatályba – 1989. március 14-én –, mint a korlátozással érintett Egyezmény (1989. június 12-én).

5. Lásd erről részletesen AMBRUS Ágnes (1997): Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosa Budapesti képviselőinek oltalma alá tartozó menekültek helyzete a magyar idegenrendészeti jogszabályok és gyakorlat tükrében, 1997 *Acta Humana*, No. 27., 27-38.
6. A magyar menekültügy történetéről részletesebben lásd például NAGY Boldizsár: *A magyar menekültjog és menekültügy a rendszerváltozástól az Európai Unióba lépésig* – Erkölcsi, politikai-filozófiai és jogi vizsgálódások, Gondolat Kiadó, Budapest, 2012.
7. Vö. 2008. évi XVI. törvény preambulum és 3. cikk a Magyar Köztársaság Kormánya és az Egyesült Nemzetek Menekültügyi Főbiztosának Hivatala közötti megállapodás kihirdetéséről
8. Lásd *Bevarrva – Idegenrendészeti őrizet Magyarországon*, Magyar Helsinki Bizottság, 2010, elérhető: <http://helsinki.hu/bevarrva-idegenrendeszeti-orizet-magyarorszagon-2010>, valamint *Hungary as a country of asylum – Observations on the situation of asylum-seekers and refugees in Hungary*, UNHCR, 2012. április 12., <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4f9167db2.html>
9. Magyarországon szakmai körökben vita folyik arról, hogy közigazgatási, polgári vagy büntetőjogi ügyszakban lenne-e a legjobb helye a fogvatartás bírói felülvizsgálatának. A jelenlegi gyakorlat tapasztalatai alapján a Főbiztosság nem támogatja a büntető ügyszakban való elhelyezését. Lásd: *Hungary as a country of asylum – Observations on the situation of asylum-seekers and refugees in Hungary*, UNHCR, 2012. április 12., <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4f9167db2.html>, 46. pont.
10. Vö. *Lokpo és Touré kontra Magyarország*, 10816/10, 2011. szeptember 20. <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4e8ac6652.html>.; *Hendrin Ali Said és Aras Ali Said kontra Magyarország*, 13457/11., 2012. október 23. <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-113937>; *Al-Tayyar Abdelhakim kontra Magyarország*, 13058/11, 2012. október 23. <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-113936>
11. *Lokpo és Touré kontra Magyarország*: 23. pont, *Hendrin Ali Said és Aras Ali Said kontra Magyarország*: 38. pont, *Al-Tayyar Abdelhakim kontra Magyarország*: 39. pont. Nem ismert, hogy a mulasztás és az annak következtében keletkező, Magyarországot terhelő kártérítési kötelezettség miatt indult-e eljárás személyi felelősség megállapítására a mulasztóval szemben.
12. AJB 1953/2012.

13. Lásd az erre vonatkozó adatokat a Főbiztosság 2012. áprilisi országjelentésének 6. pontjában, elérhető: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4f9167db2.html>
14. M. S. S Belgium és Görögország elleni ügye (30696/09. számú kérelem. Az EJEB 2011. január 21-én kelt ítélete.)
15. *Serbia as a country of asylum – Observations on the situation of asylum-seekers and beneficiaries of international protection in Serbia*, 2012. Augusztus, elérhető: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/50471f7e2.html>
16. UN High Commissioner for Refugees, *Refugee Homelessness in Hungary*, 2010. Március, elérhető: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4bb4b9ac2.html>.
17. OHCHR, “*Hungary’s homeless need roofs, not handcuffs – UN experts on poverty and housing*”, 2012. február 15., elérhető: <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Poverty/Pages/AnnualReports.aspx>; OHCHR, “*Hungary is entrenching the criminalization of homelessness – UN experts on poverty and housing*”, 2013. április 3., elérhető: <http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=13206&LangID=E>, <http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=13206&LangID=E>
18. *Hungary as a country of asylum – Observations on the situation of asylum-seekers and refugees in Hungary*, 2012. április 12., elérhető: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4f9167db2.html>
19. Note on Dublin transfers to Hungary of people who have transited through Serbia, 2012. október, elérhető: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/507298a22.html>
20. UNHCR beadvány a Hendrin Ali Said és Aras Ali Said kontra Magyarország ügyben, elérhető: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4f75d5e72.html>; UNHCR beadvány a Al-Tayyar Abdelhakim kontra Magyarország ügyben, elérhető: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4f75d5212.html>
21. Lásd „Általános indoklás” 2. pont, T11207. elérhető: <http://www.parlament.hu/irom39/11207/11207.pdf>.
22. A megváltozott helyzetet ismerte el 2012 decemberében közzétett nyilatkozatában a Főbiztosság: UN High Commissioner for Refugees: Note on Dublin transfers to Hungary of people who have transited through Serbia – update, elérhető: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/50d1d13e2.html>
23. Vö: A menekültügyi és idegenrendészeti joggyakorlat-elemző csoport együttes részjelentése: a biztonságos harmadik ország megítéléséről a menekültügyi nemperes eljárásokban, 2012. december 17., elérhető: http://www.lb.hu/sites/default/files/Idegenrendeszeti_rszjelentes.pdf; és 2/2012 (XII.10.) KMK vélemény a biztonságos harmadik ország megítélésének egyes kérdéseiről, elérhető: <http://www.kuria-birosag.hu/hu/kollvel/22012-xii10-kmk-velemen-y-biztonsagos-harmadik-oroszag-megitelesenek-egy-es-kerdeseiről>
24. Az Országgyűléshez benyújtott anyag (T11103, majd T11207 számon), elérhető: <http://www.parlament.hu/irom39/11207/11207.pdf>
25. Figyelemre méltó, hogy a szóban levő átdolgozott irányelvet, amelynek ezt az egyetlen részletét a kormány oly sietve igyekszik a magyar jogba átültetni, még nem hirdették ki és száma sincs (igaz, a politikai egyezség már megszületett).
26. Ezzel kapcsolatos észrevételei és az őrizet tárgyában kiadott iránymutatása itt olvasható: <http://www.unhcr-centraleurope.org/pdf/where-we-work/hungary/unhcr-comments-and-recommendations-on-the-draft-modification-of-migration-related-acts-april-2013.html>; <http://www.unhcr-centraleurope.org/index.php?id=4378>, UNHCR Guidelines on Detention, 2012, elérhető: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/503489533b8.html>